

İslamofobinin Kodları

Remzi Demir

Dr. Remzi DEMİR

İSLAMOFOBİNİN KODLARI

ISBN 978-625-94660-7-1

© 2024, TALEP YAYINCILIK

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Talep Yayıncılık Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

I. Baskı: Ekim 2024, Ankara

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Yayıncı Sertifika No: 71685

Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33

Yenimahalle/ANKARA

Yayınevi: 0312 990 10 15

İnternet: www.talepyayincilik.com

E-ileti: info@talepyayincilik.com

WhatsApp Hattı: 0501 043 69 30

Dr. Remzi DEMİR

1981 yılında Gaziantep'te doğdu. 2003 yılında Muğla Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü'nden mezun oldu. 2010 senesinde Porsmouth Üniversitesi'nde yüksek lisansını tamamladı. Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri ABD Din Sosyolojisi Programı'nda ve Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Uluslararası Güvenlik ABD Uluslararası Güvenlik Programı'nda Doktoraları bulunmaktadır. Evli ve iki çocuk babasıdır.

ORCID No: 0000-0002-3919-8101

ÖN SÖZ

Günümüzde artan terör tehdidi ve bu durumun kitle iletişim araçlarındaki sunumun etkisi, terör algısının ve teröre maruz kalma endişesinin hatırı sayılır bir şekilde yükselmesine sebep olarak terör gündemini toplumların ve devletlerin ajandasının en üst sıralarına taşımıştır. Kendi anlayışlarıyla mütenasip bir zeminden referans kaynağı arayışına giren terör örgütleri zaman zaman dine de gönderme yaparak saldırılarına meşruiyet kazandırmaya çalışmaktadırlar. Bu bağlamda, gerçek anlamda İslamiyet'i yaşama ve yaşatma parolası ile ortaya çıkmış ve ideolojik olarak güçlü bir söyleme ve propaganda gücüne sahip DEAŞ, mevcut durumda her ne kadar teritoryal hâkimiyetini kaybetse de yaptığı eylemler sonrasında Doğu ve Batı toplumlarında panik havası yaratarak çok ciddi bir psikolojik stres kaynağı haline gelmiştir. Özellikle Batı'da oluşan bu olumsuz hava İslamofobi olgusunun yükselmesini de payandalık etmektedir. Kuşkusuz DEAŞ'ın yaptığı en büyük eylemlerden biri olan 13 Kasım 2015 Paris saldırılarının, bu kötü gidişte önemli bir payı vardır. Bu saldırı, neden olduğu can kayıpları ve yaralanmaların yanı sıra hem Batı'da hem Doğu'da ciddi manada iktisadi, sosyolojik ve psikolojik tahribat yaratmıştır. Batı'da yaşayan Müslümanlar için büyük zorluklar anlamına gelen ve tüm çaba ve gayretlere rağmen oryantalist bir temel üzerinde varlığını sürdürmeye devam eden İslamofobi olgusunun yakın zamanda üstesinden gelebilmenin çok zor olduğu görünmektedir. Bugün Batı'da Müslümanlar için farkı söylemlerin arkasına saklanılsa da bütün İslamofobik gelişmeler paradoksal neticeler doğurarak Müslümanlara olduğu kadar Batı toplumlarına da zarar verecek gelişmeler yaşanmasına neden olmaktadır. Sorunların bu denli büyümesinde haberciliği bir propaganda aracına dönüştüren terör saldırılarını oryantalist kabullerle uyumlu bir şekilde ve anlamlı derecede birbirinden farklı olarak haberleştiren ve egemen güç odaklarının amaçlarına hizmet eden bir tarzda haber söylemi geliştiren Batı medyasının yadsız bir payı vardır.

Batı medyasının yanında bu saldırı haberinin Türkiye gibi doğu ülkelerinde nasıl ele alındığı da önem arz etmekte ve analiz edilme-ye muhtaç bir görünüm sergilemektedir. Türkiye’de yayın yapan 17 ulusal gazetenin manşetlerinin/sürmanşetlerinin ve köşe yazılarının incelendiği bu kitapta, saldırı haberleri ile köşe yazıları konu edini-lerek ve ortaya çıkan problemler, literatürden alıntı yapılarak çeşitli öneriler bağlamında analiz edilmiştir.

Bu kitap yazarın “Batı’daki İslam Algısı Çerçevesinde Paris Sal-dırılarının Türk Medyasındaki Görünümü” adlı tezinden üretilmiş-tir.

Remzi DEMİR Çorum- 2020

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	v
Kısaltmalar Listesi	ix
Tablolar Listesi	x

1. Bölüm: Giriş	1
İletişim Tarihi ve Medyanın Gücü	1
Kitle İletişim Araçları ve İslam Algısı	16

2. Bölüm: Oryantalizm ve İslamofobi	19
Oryantalizm	19
Oksidentalizm.....	30
İslamofobi.....	36
İslamofobinin Tarihsel Gelişimi	45
Günümüzde İslamofobi.....	53
İslamofobiye Bir Çözüm Önerisi: Euro-İslam.....	66

3. Bölüm: Paris Saldırıları ve Türk Medyasındaki Görünümü	83
Deaş ve Paris Saldırıları	83
Deaş.....	85
Paris Saldırıları	90
Manşetlerde Paris Saldırıları.....	92
Paris Saldırıları ile İlgili Manşet ve Sürmanşet Haberlerin Gazetelere Göre Dağılımı.....	95
Köşe Yazılarında Paris Saldırıları	115
Köşe Yazarlarınca 11-Eylül ve Paris Saldırıları Benzerliğinin Okuyucu ile Paylaşılması	122
Köşe Yazarlarınca Saldırıları Karşısında Takınılan Tutum	126

Köşe Yazarları Tarafından Paris Saldırılarının Nedenlerinin ve Sorumlularının Ortaya Konması.....	131
Köşe Yazarlarının Fikirlerini Genel Bir Batı Karşıtlığı İçinde Oksidental Bir Söylemle İfade Etmeleri	169
Köşe Yazılarında Görülen Self-Oryantalist Yaklaşımlar	188
Köşe Yazarları Tarafından Saldırıların Sonuçlarına ve Ortaya Konan Çözüm Önerilerine Değnilmesi	195
Köşe Yazarları Tarafından Saldırıların İslamofobinin Yükselişi Açısından Önemli Bir Mihenk Taşı Olarak Görülmesi ve Batı'da Yaşayan Müslümanlar İçin Olumsuz Sonuçlar Doğuracağıının Düşünülmesi	200
Manşetler ile Köşe Yazılarının Paris Saldırılarına Yönelik Yaklaşımların Karşılaştırılması.....	215
SONUÇ	217
KAYNAKÇA	227

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliđi
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BM	: Birleşmiş Milletler
DEAŞ	: El Devle el İslamiye fil Irak ve'l Şam
FBI	: Federal Bureau of Investigation
FRA	: European Union Agency for Fundamental Rights
IŞİD	: Irak Şam İslam Devleti
NATO	: North Atlantic Treaty Organization
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
vb.	: ve benzeri
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurulu

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Paris Saldırıları.....	90
Tablo 2. Paris Saldırıları ile İlgili Manşet ve Sürmanşet Haberlerin Gazetelere Göre Dağılımı	94
Tablo 3. Paris Saldırıları ile İlgili Köşe Yazıları.....	115
Tablo 4. Köşe Yazarlarının Saldırılarla İlgili Ele Aldıkları Konu Başlıkları.....	122

1. Bölüm

GİRİŞ

1. İLETİŞİM TARİHİ VE MEDYANIN GÜCÜ

Afrika'nın en izole bölgelerinden Okyanusya'nın en küçük adalarına kadar dünya genelinde topluluk olma bilincine erişmiş bütün insanlar, doğrudan yaşamadıkları ya da tecrübe etmedikleri hadiseleri öğrenme ve bilme içgüdüleriyle sürekli bir iletişim gereksinimi duymuşlardır (Parlak, 2018, s. 61). Bu haber alma ve paylaşma isteği her nevi iletişimi, sosyal bir varlık olan insan için vazgeçilmez hale getirmiştir (Kumtepe ve Küçük, 2015, s. 6). Antropologlarca yapılan araştırmalar bu durumun yeni hâsıl olmuş bir alışkanlık olmadığını ortaya çıkarmıştır. Zira ilk mağara resimlerinden hiyeroglifle yazılmış tabletlere, papirüs ve parşömen üzerine yazılmış metinlerden tellalların kalabalığa iletildiği mesajlara kadar bütün iletişim süreçleri hem toplumların haber gereksinimlerini karşılanmış hem de toplumlara belli bir istikamette yön vermiştir (Özçağlayan, 2019, s. 132-133). Bu bağlamda insanlık tarihinin aynı zamanda bir iletişim tarihi olduğu söylenebilir (Ayhan, 2003, s. 83). İnsanoğlunun iletişim mecburiyeti sabit olarak kalırken değişen ve gelişen sadece iletişim araçları ola gelmiştir (Aydoğan, 2013, s. 26). İletişim serüveni dilin ve sözün gelişimi ile devam etmiş, sonrasında ise söz dondurulmuş ve yazı denilen özel anlam taşıyan sembollerle düşünceler, haberler diğer insanlara aktarılmıştır (Parlak, 2018, s. 62). Böylece yazılı kültürün hâkim olduğu toplumlarda iletişim yöntemleri de değişiklik göstermiş ve dönüşüm yaşamıştır (Kocadaş, 2012, s. 5).

“Enformasyon çağı” olarak isimlendirilen bugün yaşadığımız dönemde ise (Parlak, 2018, s. 60) gerek yakın gerekse uzak diyar-

larda yaşananlar hakkında bilgi almak için bu amaçla geliştirilmiş ve özelleştirilmiş kitle iletişim araçları denilen bir dizi haberleşme vasıtası kullanılmaktadır (Tokgöz, 1981, s. 3). Kitlelerin gözü kulağı olan gazete, televizyon, radyo ve dergi gibi kitle iletişim araçları haber verme işlevi yanında “dünyayı tanımlamayarak” varlıklarını sürdürmektedirler (Tokgöz, 1981, s. 4). Çünkü bu araçlar insan hayatının istisnasız her noktasına nüfuz etmekle kalmamış, bu hayatı etkilemiş, değiştirmiş ve dönüştürmüştür (Kösedağ, 2016, s. 1586). Diğer bir deyişle iletişim, sadece sonuçlar üzerine odaklanmamış tersine toplumsal yapıların şekillenmesine katkı sağlamıştır (Ayhan, 2003, s. 83). Zira bu araçlar bir mesajı alıcıya ulaştırırken toplumsal hayatı yeniden üretmenin ve birlikte yaşamının temel koşullarını belirlemişlerdir (Parlak, 2018, s. 62). Bugün hemen hemen 500 yıllık geçmişi ile saklanabilir bir belge vasfı taşımaları, haberlerin daha detaylı ve derinliğine inerek sunulduğu (Tokgöz, 1981, s. 4-7) ve yazının etkinliğini inanılmaz düzeyde arttıran bir olgu olarak gazeteler (Kocadaş, 2012, s. 6), diğer kitle iletişim araçları arasında önem ve etki bakımından öne çıkmıştır.

Haberleşmek için kullanılan duman ve tamtam gibi görsel ve işitsel işaretler (Mora, 2008, s. 5) yerine günümüzde bir kaynaktan yüzbinlerce insana aynı anda belli bir mesajı iletebilen saygın bir kitle iletişim aracı olan gazeteler, içerikleri ile okurlarının hayatında ve görüşlerinin şekillenmesinde önemli bir yer işgal etmektedir (Yüksel ve diğerleri, 2013, s. 721). Modern dönem unsurlarından sayılabilecek gazeteler (Aydoğan, 2013, s. 26) haber verme temel işlevleri yanında birçok toplumsal ve psiko-sosyal işlevi de ifa etmektedirler (Tokgöz, 1981, s. 9). Bunlar kamuoyunu oluşturarak belirli bir konu üzerinde ikna etme, eğitim, eğlendirme, oyalama, reklam yapma olarak sıralanabilir (Tokgöz, 1981, s. 12). Gerçekten gazetecilik, süreç olarak tek yönlü bir haber akımına işaret etmektedir. Gazetelerde yayınlanan içerikler topluma sunulan siyasal, ekonomik, sosyal, sanatsal, bilimsel enformasyonu bazı olgularla bağlantı kurarak seçilmiş ve düzenlenmiş bir bağlamda hazırlanmaktadır. Başka bir

deyişle, haber verme işlevi yerine getirilirken eş zamanlı olarak bazı görüşlerin savunuculuğu yapılmakta toplum genelinde belirli bir yönde fikir değişikliği gündeme getirilerek, yeni tutumlar yerleştirilmeye çalışılmaktadır (Tokgöz, 1981, s. 10-12).

Gazeteler, ortaya çıktıkları ilk günden beri bir okul ve öğretmen işlevi görmüş ve toplumun bütün kesimlerini etkileyen bir kitle iletişim aracı haline gelmişlerdir (Aydoğan, 2013, s. 37). Çünkü kamuoyu oluşturma işlevleri doğrultusunda işledikleri konular, olaylar ve gelişmeler bakımından bir yandan kendi gündemlerini oluştururken diğer taraftan hitap ettikleri kitlenin gündeminin sınırlarını çizmektedirler (Bekiroğlu, 2008, s. 132). Gazeteler özellikle de kiritik siyasal dönemeçler ile kriz durumlarında toplum üzerinde daha etkili olmuşlar ve bahsedilen etkilerini arttırmışlardır (Kösedağ, 2016, s. 1587). Diğer bir ifadeyle, büyük hadiselerin gerçekleştiği, sosyal ve ekonomik çalkantıların yaşandığı, kafaların karışık olduğu olağanüstü her dönemde gazeteler daha fazla güç elde ederek kurumsal bir yapı kazanmış ve toplumu daha fazla yönlendirme imkânı elde etmişlerdir. Burada kastedilen olağanüstü hal, “Mevcut durumların askıya alınması, insanların alıştıkları rutin işlemlerin dışına çıkılması” olarak tanımlanabilir (Ayhan, 2008, s. 78). Nitekim yayın hayatlarının ilk iki yüzyıllık sürecinde saygın bir konum elde edemeyen Fransız gazeteleri¹, yeni bir devletin ve toplumsal yapının kurulduğu Fransız Devrimi döneminde kendilerine hatırı sayılır bir yer elde ederek toplum nezdinde kabul görmüş ve etkilerini arttırmışlardır (Aydeniz, 2007, s. 2-3).

Türkiye'nin Kurtuluş Savaşı (1919-1923) süresince de gazeteler, toplumda müşterek bir duygunun tesisine katkı sağlayarak toplumsal dayanışma ve bütünleşmenin temininde kilit rol oynamışlardır (Ayhan, 2008, s. 75). Bu duruma benzer bir gelişme de Amerika'da yaşanmış 11 Eylül saldırıları ve akabinde gerçekleştirilen askeri müdahalelere, Amerikan medyası reaksiyon göstererek halkın duygula-

1 İlk gazete, Fransa'da, asıl mesleği doktorluk olan Theophraste Renaudot tarafından “La Gazette” adıyla yayımlanmıştır. (Kocadağ, 2012, s.6)